

הַלְבוֹת חֲנֻכָּה פָּרָק ג

א. בְּבֵית שְׁנֵי כְשִׁמְלָכוֹ יוֹן, גָּזְרוּ גְזֵרוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, וּבִטְלוּ דָתָם, וְלֹא הִנִּיחוּ אוֹתָם לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת; וּפָשְׁטוּ יָדָם בַּמּוֹנָם, וּבִבְנוּתֵיהֶם; וְנִכְנְסוּ לַהִיכָל, וּפָרְצוּ בּוֹ פְּרָצוֹת, וְטִמְּאוּ הַטְּהָרוֹת. וְצָר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מְאֹד מִפְּנֵיהֶם, וּלְחֻצוֹם לַחֵץ גָּדוֹל, עַד שֶׁרָחַם עֲלֵיהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וַהֲוִשִׁיעַם מִיָּדָם. וַגְּבֵרוּ בְּנֵי חֲשִׁמְנָאֵי הַכּוֹהֲנִים הַגְּדוֹלִים, וַהֲרָגוּם וַהֲוִשִׁיעוּ יִשְׂרָאֵל מִיָּדָם; וַהֲעֲמִידוּ מֶלֶךְ מִן הַכּוֹהֲנִים, וַחֲזָרָה מַלְכוּת לְיִשְׂרָאֵל יֵתֵר עַל מֵאֲתָיִם שָׁנָה עַד הַחֲרָבָן הַשְּׁנִי.

ב. וּכְשֶׁגָּבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל אוֹיְבֵיהֶם וְאֲבָדוֹם, בַּחֲמֹשֶׁה וְעֶשְׂרִים בַּחֲדָשׁ כְּסָלוֹ הָיָה. וְנִכְנְסוּ לַהִיכָל, וְלֹא מָצְאוּ שָׁמֶן טָהוֹר אֲלֹא פֶךְ אֶחָד; וְלֹא הָיָה בּוֹ לַהֲדָלִיק אֲלֹא יוֹם אֶחָד בְּלִבָּד, וַהֲדָלִיקוּ מִמֶּנּוּ נֵרוֹת הַמַּעֲרָכָה שְׁמוֹנֶה יָמִים עַד שֶׁכִּתְּשׁוּ זֵיתִים, וַהֲוִצִּיאוּ שָׁמֶן טָהוֹר.

ג. וּמִפְּנֵי זֶה הִתְקִינוּ חֲכָמִים שְׁבָאוֹתָיו הַדּוֹר, שֶׁיְהִיוּ שְׁמוֹנֶת הַיָּמִים הָאֵלּוּ שֶׁתַּחֲלֹתָן מִלִּילֵי חֲמֹשֶׁה וְעֶשְׂרִים בְּכִסְלוֹ, יָמֵי שְׁמֻחָה וְהֵלֵל; וּמִדָּלִיקִין בָּהֶן הַנֵּרוֹת בְּעָרֵב עַל פְּתָחֵי הַבָּתִּים, בְּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה מִשְׁמוֹנֶת הַלַּיְלוֹת. וַיָּמִים אֵלּוּ, הֵן הַנִּקְרָאִין חֲנֻכָּה. וְהֵן אֲסוּרִין בַּסֵּפֶד וְתַעֲנִית, כִּימֵי הַפּוֹרִים; וַהֲדָלֶקֶת הַנֵּרוֹת בָּהֶן, מִצְוָה מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים כְּקִרְיַאת הַמַּגְלָה.

ד. כָּל שֶׁחַיֵּב בְּקִרְיַאת הַמַּגְלָה, חַיֵּב בַּהֲדָלֶקֶת נֵר חֲנֻכָּה; וַהֲמִדָּלִיק אוֹתָהּ בְּלַיְלָה הָרִאשׁוֹן, מְבָרֵךְ שְׁלוֹשׁ בְּרָכוֹת: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לַהֲדָלִיק נֵר שְׁלִחֲנָנָה; בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נִסִּים לְאֲבוֹתֵינוּ בְּיָמֵים הָהֵם בְּזֶמֶן הַזֶּה; בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֲחִינּוּ וְקִיָּמְנוּ וַהֲגִיעֵנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה. וְכָל הַרְוָאָה אוֹתָהּ, מְבָרֵךְ שְׁתֵּים שֶׁעָשָׂה נִסִּים לְאֲבוֹתֵינוּ, וְשֶׁהֲחִינּוּ. וּבִשְׁאֵר הַלַּיְלוֹת, הַמִּדָּלִיק מְבָרֵךְ שְׁתֵּים, וְהַרְוָאָה מְבָרֵךְ אַחַת שְׁאִין מְבָרְכִין שְׁהֲחִינּוּ, אֲלֹא בְּלַיְלָה הָרִאשׁוֹן.

ה. בְּכָל יוֹם וַיּוֹם מִשְׁמוֹנֶת הַיָּמִים הָאֵלּוּ, גּוֹמְרִין אֶת הַהֵלֵל; וּמְבָרֵךְ לִפְנֵינוּ, בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִגְמֹר אֶת הַהֵלֵל בֵּין יָחִיד, בֵּין צֶבֶר: אֵף עַל פִּי שִׁקְרִיַּאת הַהֵלֵל מִצְוָה מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים, מְבָרֵךְ עָלֶיהָ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְבָרֵךְ עַל הַמַּגְלָה וְעַל הָעֶרֹב שֶׁכָּל וְדָאֵי שֶׁלְּדַבְּרֵיהֶם, מְבָרְכִין עָלָיו. אֲבָל דָּבָר שֶׁהוּא מִדְּבָרֵיהֶם וְעִיקָר עֲשִׂיתָן לוֹ מִפְּנֵי הַסֵּפֶק, כְּגוֹן מַעֲשֵׂר דָּמָאֵי אֵין מְבָרְכִין עָלָיו; וְלָמָּה מְבָרְכִין עַל יוֹם טוֹב שְׁנִי, וְהֵם לֹא תִקְנוּהוּ אֲלֹא מִפְּנֵי הַסֵּפֶק כְּדֵי שֶׁלֹּא יִזְלָזְלוּ בּוֹ.

ו. וְלֹא הֵלֵל חֲנֻכָּה בְּלִבָּד, הוּא שֶׁמִּדְּבַרֵי סוֹפְרִים, אֲלֹא קִרְיַאת הַהֵלֵל לְעוֹלָם מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים, בְּכָל הַיָּמִים שֶׁגּוֹמְרִין בָּהֶן אֶת הַהֵלֵל. וְשְׁמוֹנֶה עָשָׂר יוֹם בַּשָּׁנָה, מִצְוָה לִגְמֹר בָּהֶן אֶת הַהֵלֵל; וְאֵלּוּ הֵן שְׁמוֹנֶת יָמֵי הַחֵג, וְשְׁמוֹנֶת יָמֵי חֲנֻכָּה, וְרִאשׁוֹן שֶׁלִּפְסַח, יוֹם עֲצֵרֶת. אֲבָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וַיּוֹם הַכְּפוּרִים, אֵין בָּהֶן הֵלֵל, לְפִי שֶׁהֵן יָמֵי תְּשׁוּבָה וִירָאָה וּפַחַד, לֹא יָמֵי שְׁמֻחָה יִתְרָה; וְלֹא תִקְנוּ הֵלֵל בַּפּוֹרִים, שִׁקְרִיַּאת הַמַּגְלָה הִיא הַהֵלֵל.

ז. מִקּוֹמוֹת שְׁעוֹשִׂין יָמִים טוֹבִים שְׁנֵי יָמִים, גּוֹמְרִין אֶת הַהֵלֵל בְּאֶחָד וְעֶשְׂרִים יוֹם בְּתַשְׁעַת יָמֵי הַחֵג, וְשְׁמוֹנֶת יָמֵי חֲנֻכָּה, וְשְׁנֵי

ימים שלפסח, ושני ימים שלעצרת. אבל בראשי חדשים, קריאת ההלל מנהג, ואינה מצוה; ומנהג זה, בצבור. לפיכך קוראין בדלוג; ואין מברכין עליו, שאין מברכין על המנהג. ויחיד, לא יקרא כלל; ואם התחיל, ישלים בדלוג כדרך שקוראין הצבור. וכן בשאר ימי הפסח, קוראין בדלוג בראשי חדשים.

ח. פיצד מדלגין: מתחילין מתחלת ההלל, עד "חלמיש, למעינו-מים" (תהילים קיד, ח); ודולג ואומר "ה', זכרנו יברך. . .". " (תהילים קטו, יב), עד "הללו-יה" (תהילים קטו, יח); ומדלג ואומר "מה-אשיב לה'" (תהילים קטז, יב), עד "הללו-יה" (תהילים קטז, יט); ומדלג ואומר "מן-המצר, קראתי יה" (תהילים קיח, ה), עד סוף ההלל. וזה הוא המנהג הפשוט; ויש מדלגין דלוג אחר.

ט. כל היום, כשר לקריאת ההלל. והקורא את ההלל למפרע, לא יצא; קרא ושהה, וחזר וקרא אף על פי ששהה כדי לגמור את כלו, יצא. ימים שגומרין בהן את ההלל, יש לו להפסיק בין פרק לפרק; אבל באמצע הפרק, לא יפסיק. וימים שקוראין בהן בדלוג, אפלו באמצע הפרק, פוסק.

י. כל יום שגומרין בו את ההלל, מברך לפניו; ומקום שנהגו לברך אחריו, מברך. פיצד מברך: יהללוך ה' אלהינו כל מעשיך, וחסדיך וצדיקים עושי רצונך, וכל עמך בית ישראל, ברנה יודו לשמך פי אתה ה', לך טוב להודות ולשמך נעים לזמר, ומעולם ועד עולם, אתה האל. ברוך אתה ה', המלך המשבח המפאר, חי וקים, תמיד ימלך לעולם ועד.

יא. יש מקומות שנהגו לכפל מ"אודך, כי עניתני" (תהילים קיח, כא) עד סוף ההלל, כופלין כל דבר ודבר שתי פעמים. ומקום שנהגו לכפל, יכפל; ומקום שנהגו שלא לכפל, אין כופלין.

יב. מנהג קריאת ההלל בימי חכמים הראשונים, כך היה: אחר שמברך הגדול שמקרא את ההלל, מתחיל ואומר הללו יה, וכל העם עונין הללו יה; וחוזר ואומר הללו עבדי ה', וכל העם עונין הללו יה; וחוזר ואומר הללו את שם ה', וכל העם עונין הללו יה; וחוזר ואומר יהי שם ה' מברך מעתה ועד עולם, וכל העם עונין הללו יה. וכן על כל דבר, עד שנמצאו עונין בכל ההלל, הללו יה מאה ושלוש ועשרים פעמים סימן להם, שנותיו שלאהרון.

יג. וכן כשהקורא מגיע לראש כל פרק ופרק, הן חוזרין ואומרין מה שאמר. פיצד: כשהוא אומר בצאת ישראל ממצרים, כל העם חוזרין ואומרין בצאת ישראל ממצרים; והקורא אומר בית יעקב מעם לעז, וכל העם עונין הללו יה; עד שיאמר אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני, וכל העם חוזרין ואומרין אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני. וכן כשיאמר הקורא הללו את ה' כל גוים, כל העם חוזרין ואומרין הללו את ה' כל גוים.

יד. הקורא אומר אנא ה' הושיעה נא, והן עונין אחריו אנא ה' הושיעה נא אף על פי שאינו ראש פרק. הוא אומר אנא ה' הצליחה נא, והן עונין אנא ה' הצליחה נא; הוא אומר ברוך הבא, וכל העם אומרים בשם ה'. ואם היה המקרא את ההלל קטן, או עבד, או אשה עונה אחריהם מה שהן אומרין, מלה מלה בכל ההלל.

טו. זֶה הוּא הַמִּנְהַג הָרִאשׁוֹן, וְבוֹ רָאוּי לִילֵךְ ; אֲבָל בְּזִמְנִים אֵלוֹ,
רָאִיתִי בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת, מִנְהָגוֹת מְשֻׁנוֹת בְּקִרְיָאתוֹ וּבַעֲנִית הָעָם,
וְאֵין אֶחָד מֵהֶם דּוֹמֶה לְאַחֵר.